

В. Ю. Булатая

(Мінск, ДУА «Рэспубліканскі інстытут вышэйшай
школы»)

**ДЫНАМІКА ПУБЛІКАЦЫЙ МАТЭРЫЯЛАЎ
НА КАНФЕСІЙНУЮ ТЭМАТЫКУ НА
СТАРОНКАХ ГАЗЕТЫ «КРЫНІЦА» (1921–1939)**

У міжваенны час на тэрыторыі Заходняй Беларусі выходзіў шэраг беларускамоўных сродкаў масавай інфармацыі. Прадстаўнікі разнастайных палітычных і царкоўных рухаў выдавалі прэсу, якая адлюстроўвала іх погляды на палітычнае, канфесійнае і нацыянальнае жыццё. Адным з самых стабільных і трывалых выдавецкіх праектаў стала тыднёвая газета “Крыніца” (“Беларуская Крыніца”), якая выходзіла ў перыяд з 1917 па 1940 гг. У масе матэрыялаў, якія былі апублікаваныя ў вышэй названы час, адлюстроўвалася пазіцыя актывістаў Беларускай хрысціянскай дэмакратыі, якія, пераважна, былі звязаны з колам беларускага рыма-каталіцкага духавенства. У сувязі з гэтым, актуальным з’яўляецца вывучэнне матэрыялаў газеты “Крыніца” прысвечаных узаемаадносінам з іншымі канфесіямі. Дзякуючы таму, што газета стабільна выходзіла адносна доўгі час, уяўляецца магчымым прасачыць дынаміку публікацый матэрыялаў на канфесійную тэматыку, а ў сувязі з тым, што выдаўцы – гэта прадстаўнікі каталіцкіх колаў, на старонках газеты можна адзначыць іх стаўленне да іншых канфесій.

Матэрыялам даследавання з’яўляецца нумары газеты “Крыніца” (“Białoruskaja Krynica”; 1917–1940). Выдавецкі орган газеты – Беларуская хрысціянская дэмакратыя. У 1921 г. газета пазіцыянавала сябе як хрысціянска-дэмакратычная, з 1921 па 1927 гг. – сялянская газета, 1927–1939 гг. – палітычная, грамадская і літаратурная газета [1, с. 107]. “Крыніца” мела выразную грамадска-палітычную скіраванасць. Так, тэматычны спектр матэрыялаў – гэта палітыка, нацыянальнае пытанне, сельская гаспадарка, эканоміка, культура, кнігавыдавецтва. Сярод іншых тэм – праграмы БХД, гістарычныя нарысы, станаўленне Касцёла да царкоўнай ўніі. Тэма рэлігіі на працягу ўсіх гадоў не з’яўлялася асноўнай тэмай выдання, а фігуравала ў асобных інфармацыйных і аналітычных матэрыялах газеты [2].

Газета выходзіла раз на тыдзень, аднак часта канфіскоўвалася ўладамі. У 1926 г. “Крыніца” была зачынена адміністрацыяй, замест

яе стала выходзіць “Białoruskaja Krynica” [3, с. 547]. З 1937 г. выхад газеты стаў нерэгулярным праз закрыццё яе на пэўны час.

З той прычыны, што выдавецкі орган газеты “Białoruskaja Krynica” – Беларуская хрысціянская дэмакратыя, у якой большая частка кіраўніцтва была каталіцкімі актывістамі і святарамі, натуральна, што асноўны рэлігійны змест – публікацыі аб праблемах каталіцкага касцёла ў межах міжваеннай Заходняй Беларусі. Але ў газеце публікавалася пра жыццё і навіны з іншых канфесій. У прыватнасці, аб праваслаўных, уніятах і пратэстантах, якіх тады называлі “сэктантамі”. Гэта лагічна, бо адным з кірункаў працы БХД з’яўляўся рэлігійны кірунак [3, с. 547].

Матэрыялы на тэму Праваслаўнай царквы. Варта адразу адзначыць, што па матэрыялах у газеце назіраецца сімпатыя да Праваслаўнай Царквы. Некаторыя аўтары нават выказвалі ідэі аб’яднання царквы і касцёла [4, с. 2–3; 5, с. 1]. Да 1926 г. у газеце сустракаліся рэдкія матэрыялы аб жыцці ПАПЦ. Аднак сітуацыя пачала рэзка мяняцца. Пасля 1926 г. у газеце было яскрава адзначана: яе аўдыторыя – гэта, у тым ліку, праваслаўнае сялянства [6, с. 1]. У іншым нумары ў артыкуле было акцэнтавана, што газета не выключае і праваслаўных беларусаў [7, с. 1–2].

У 1930 г. праваслаўнае жыццё ў Заходняй Беларусі сталі рэгулярна асвятляць і ўласныя праваслаўныя аўтары. У 1-ым нумары “Крыніцы” за 1930 г. на праваслаўнае свята Божага нараджэння ў газеце з’явіўся матэрыял, які быў падпісаны аўтарам “Праваслаўны беларус” [8, с. 1]. Пасля гэтага матэрыялы аб становішчы ПАПЦ і развагі як “праваслаўнага беларуса”, так і “міраніна-беларуса”, і “Праваслаўнага дзеяча” станавіліся больш частымі. Тэмы, на якую былі гэтыя матэрыялы – беларусізацыя ПАПЦ, шкода ўніі і магчымасць аб’яднання Праваслаўнай царквы і Касцёла [9, с. 1; 10, с. 1]. Аднак ужо ў 1936 г. матэрыялаў на тэму Праваслаўнай царквы ў Заходняй Беларусі станавілася значна менш. Верагодна, гэта было звязана з цяжкасцямі, якія ўзніклі ў газеты з яе выданнем, канфіскацыяй нумароў і перыядычным яе закрыццём.

Публікацыя праваслаўных аўтараў на старонках газеты “Крыніца” не з’яўляецца выпадковаю. Вядома, што ў БХД дзейнічала праваслаўная фракцыя, віцэ-старшынямі БХД былі праваслаўныя беларускія дзеячы Я. Красоўскі і М. Дварэцкі [3, с. 544]. Таксама сама “Крыніца” пісала аб тым, што пасля 1926 г. адбылася пэўная трансфармацыя ў газеце: высветлілася, што сярод супрацоўнікаў і прыхільнікаў газеты былі і праваслаўныя, таму з таго моманту газета паступова пераставала быць толькі выключна каталіцкай, наадварот, яна ставіла сабе за мэту аб’ядноўваць беларусаў, а не падзяляць [12,

с. 1]. Супраца каталіцкіх і праваслаўных актывістаў на беларускай ніве адлюстравалася і на змесце газетных матэрыялаў аб жыцці праваслаўных беларусаў.

Матэрыялы на тэму ўніяцтва. У 1921 г. папулярнай рубрыкай газеты “Крыніца” стала рубрыка “Куток аб уніі”, дзе аўтары разважалі аб тэарэтычным паяднанні Праваслаўнай царквы і Касцёла [11, с. 2; 12, с. 2; 13, с. 2]. Аднак пасля таго, як неаўнія стала распаўсюджвацца на тэрыторыі Беларусі (1924 г.) стаўленне аўтараў “Крыніцы” да з’явы ўніі стала негатыўным. Напрыклад, негатыўным ўспрымаўся той факт, што да адраджэння ўніі спрычыніліся польскія езуіты: нібыта яны пайшлі па лініі польскай традыцыйнай палітыкі, абмінаючы пры гэтым мову і характар беларусаў [14, с. 1]. Да ўніі, па меркаванні аўтара, далучаліся або тыя, “што павадзліся з сваім свяшчэннікам, або тыя, што дзеля розных асабістых мэтаў хочуць мець добрую марку ў палякаў, а таксама тыя, хто пабачыў што прадстаўнікі альбертынскай місі за духоўныя паслугі бяруць менш грошай, чым праваслаўныя, або зусім не бяруць” [14, с. 1]. Такое стаўленне аўтараў да ўніі прасочвалася падчас усяго перыяду выхаду газеты. Тэзіс аб тым, што неаўнія – з’ява чужая для Беларусі, выгодная польскім ўладам для паланізацыі насельніцтва, суправаджаў публікацыі на працягу ўсяго выхаду газеты. Гэты тэзіс падтрымлівалі як каталіцыя, так і праваслаўныя аўтары.

Матэрыялы на тэму пратэстанцкай царквы. Увага аўтараў была звернута і да вернікаў-пратэстантаў, якія ў міжваенны час распаўсюджваліся на тэрыторыі Заходняй Беларусі. Тады іх называлі ў друку “сэктантамі”.

У артыкуле “Касцёл, Царква, Метадызм (да ідэалогіі БХД)” дакладна паказана аўтарамі, каго яны лічаць за “сваіх”, а каго – за “чужых” [15, с. 1]. Так, Касцёл і Царква – “гэта не ворагі нашай народнасці, а сапраўдныя прыяцелі”. У той жа час, метадызм, па іх меркаванні, прыносіў загубу веры, аслабленне маральных сіл і поўная яго залежнасць ад свецкай улады [15, с. 1]. “Сэкта метадыстаў – гэта нешта цалкам новае і чужое нам” [15, с. 1]. Аўтары лічылі, што метадызм не мог дапамагчы беларускай справе і рэлігійнаму выхаванню беларусаў. Газета “Крыніца”, з той прычыны, што яе выдавецкі орган – БХД, актыўна публікавала на сваіх старонках матэрыялы аб стане і жыцці іншых канфесій. На гэтай падставе можна зрабіць наступныя высновы па дынаміцы публікацый такіх матэрыялаў.

1. Найперш трэба адзначыць, што ў выдаўцоў і аўтараў газеты “Крыніца” ішла супраца з праваслаўнымі беларускімі актывістамі. 1926 г. – пераломны год у стаўленнях паміж імі. Газета па крысе

стала мяняць арыентацыю: з каталіцкай аўдыторыі, на каталіцкую і праваслаўную, аб чым і заяўляла на сваіх старонках. З 1930 г. па 1936 г. на старонках газеты сталі актыўна публікавацца лідары праваслаўнай фракцыі БХД: яны разважалі аб становішчы Праваслаўнай царквы ў Заходняй Беларусі, неабходнасці рэлігійнага аб'яднання, пісалі пра жыццё ў беларускіх вёсках.

2. Тэма ўніі прысутнічала ў газеце на працягу ўсіх гадоў свайго выхаду. Спачатку – як з'ява магчымая, а пасля 1925 г. – як з'ява, якая пачала свае распаўсюджванне на тэрыторыі Заходняй Беларусі. Меркаванне аб тым, што унія – з'ява чужая для беларусаў і няшчырая – суправаджала фактычна кожную публікацыю на тэму неаўніі да 1937 г. Варта адзначыць, што такіх жа тэзісаў прытрымліваліся і праваслаўныя актывісты ў сваіх матэрыялах.

3. Да “сэктантаў” (пратэстантаў) стаўленне аўтараў газеты было такое ж негатыўнае, як і да ўніятаў. Тлумачэнне такога стаўленне было падобным да тлумачэння негатыўнага стаўлення да неаўніі. Аўтары лічылі, што метадызм аніяк не мог дапамагчы Беларусі і беларусам – як канфесія, яна толькі падзяляе беларусаў, карысці не нясе і спрыяе паланізацыі.

Спіс выкарыстаных крыніц і літаратуры

- 1 Говін, С. В. Канфесійны друк у Беларусі / С. В. Говін. – Мінск : БДУ, 2008. – 287 с.
- 2 Białoruskaja Krynica. – 1927. – № 40.
- 3 Станкевіч, А. З Богам да Беларусі / А. Станкевіч. – Вільня : Інстытут беларусістыкі, 2008. – 1097 с.
- 4 Krynica. – 1924. – № 36.
- 5 Białoruskaja Krynica. – 1931. – № 32.
- 6 Białoruskaja Krynica. – 1926. – № 1.
- 7 Białoruskaja Krynica. – 1926. – № 38.
- 8 Białoruskaja Krynica. – 1930. – № 1.
- 9 Białoruskaja Krynica. – 1928. – № 42.
- 10 Białoruskaja Krynica. – 1932. – № 36.
- 11 Krynica. – 1921. – № 29.
- 12 Krynica. – 1921. – № 27.
- 13 Krynica. – 1921. – № 23.
- 14 Białoruskaja Krynica. – 1927. – № 34.
- 15 Białoruskaja Krynica. – 1928. – № 28.